

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 12.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.12.77>

УДК 336.225.674-048.34:338.432:33-026.16

В. Є. Альошин,

аспірант,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-4118-7889>

ШЛЯХИ ОПТИМІЗАЦІЇ АУДИТОРСЬКИХ ПРОЦЕДУР З ОЦІНКИ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРОБІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

V. Aloslyn,

Postgraduate student,

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

WAYS TO OPTIMIZE AUDIT PROCEDURES FOR ASSESSING THE BUSINESS CONTINUITY OF AGRIBUSINESS ENTERPRISES IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

У статті досліджено проблеми застосування принципу безперервності діяльності в аудиті фінансової звітності підприємств агробізнесу в умовах економічної нестабільності. Зосереджено увагу на важливості принципу безперервності діяльності для фінансової звітності в цілому та її користувачів. Розглянуто фактори, що впливають на безперервність їх діяльності, що включають природно-кліматичні умови,

сезонність виробництва, нерівномірність операційного циклу, залежність від змін у регуляторному середовищі, вплив фактору військового стану та безпосередньо військових дій на території України. Проаналізовані ризики порушення принципу безперервності діяльності як для агробізнесу, так і для аудиторів при наданні невідповідної думки. Запропоновано шляхи оптимізації аудиторських процедур з оцінки безперервності діяльності аграрних підприємств, зокрема застосування розширених процедур з оцінки ризиків, використання аналітичних процедур, посилення комунікації з управлінським персоналом, документування отриманих аудиторських доказів. Визначено на основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду аудиторських компаній ключові навички зовнішніх аудиторів сьогодні та в найближчого майбутнього, які включають в себе критичне мислення, фінансові навички, навички аналізу цифрових даних, навички комунікації з клієнтом. Проаналізовано дані щодо ефективності різних методів збору аудиторських доказів при оцінці безперервності діяльності суб'єктів сільського господарства. Визначено, що найбільш ефективними з точки зору співвідношення ефективності до витрат є запити управлінському персоналу та зовнішні підтвердження, а найменш ефективними відповідно є спостереження та інспектування документів. Спрогнозовано очікувану структуру часових витрат на проведення оцінки безперервності діяльності до та після запропонованих процедур оптимізації, в якій етап планування процедур, комунікації з клієнтом та виконання аналітичних процедур буде займати більше часу, а етапи збору доказів та документування відповідно менше. Визначено, що перерозподіл структури часу дозволить підвищити якість незалежної аудиторської думки при зниженні загальних витрат часу.

The article examines the problems of applying the going concern principle in the audit of financial statements of agribusiness enterprises in conditions of economic instability. The focus is placed on the importance of the going concern

principle for financial reporting as a whole and its users. Factors affecting the continuity of their operations are examined, including natural and climatic conditions, production seasonality, irregularity of the operating cycle, and dependence on changes in the regulatory environment, the impact of martial law and the direct effects of military actions on the territory of Ukraine. Risks of violating the going concern principle are analyzed, both for agribusiness and for auditors when issuing an inappropriate opinion. Ways to optimize audit procedures for assessing the business continuity of agricultural enterprises are proposed, including the use of extended risk assessment procedures, the use of analytical procedures, strengthening communication with management personnel, documenting the obtained audit evidence. Based on the analysis of scientific literature and the practical experience of auditing firms, the key skills of external auditors for the present and near future have been identified, which include critical thinking, financial skills, digital data analysis skills, and client communication skills. Data on the effectiveness of various methods for collecting audit evidence in assessing the going concern in agricultural entities were analyzed. It was determined that the most effective methods in terms of cost-efficiency are management inquiries and external confirmations, while the least effective are observations and document inspections. The expected time allocation structure for assessing going concern before and after the proposed optimization procedures was forecasted. In the revised structure, more time will be devoted to planning procedures, client communication, and analytical procedures, while less time will be spent on evidence collection and documentation. It was determined that redistributing the time structure will enhance the quality of independent audit opinions while reducing overall time costs.

Ключові слова: *безперервність діяльності, аудит, підприємства агробізнесу, економічна нестабільність, аудиторські процедури.*

Keywords: *business continuity, audit, agribusiness enterprises, economic instability, audit procedures.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Забезпечення безперервності діяльності є одним з ключових принципів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Він передбачає, що підприємство продовжуватиме свою діяльність у найближчому майбутньому і не має наміру чи потреби ліквідуватися або суттєво скорочувати обсяги діяльності. Водночас в умовах економічної нестабільності, спричиненої пандемією COVID-19, війною та іншими чинниками, дотримання принципу безперервності стає серйозним викликом для багатьох підприємств, особливо в аграрній сфері. Це обумовлює необхідність удосконалення аудиторських процедур з оцінки безперервності діяльності аграрних підприємств з метою підвищення якості аудиту та забезпечення користувачів фінансової звітності достовірною інформацією.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці застосування принципу безперервності в обліку та аудиті присвячені праці таких вітчизняних учених, як С. Голов, С. Зубілевич, І. Дмитренко, Н. Проскуріна, О. Редько та ін. Зокрема, ними досліджено особливості оцінки аудитором здатності підприємства продовжувати свою діяльність на безперервній основі, розкрито ключові індикатори ризику безперервності, запропоновано методики аудиту безперервності діяльності. Водночас недостатньо дослідженими залишаються галузеві аспекти застосування принципу безперервності, зокрема в аудиті підприємств агробізнесу в умовах економічної нестабільності.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є дослідження проблем оцінки аудитором безперервності діяльності аграрних підприємств в умовах економічної нестабільності та розробка шляхів оптимізації відповідних аудиторських процедур.

Виклад основного матеріалу дослідження. Оцінка здатності аграрного підприємства продовжувати діяльність на безперервній основі є одним з ключових завдань аудитора при проведенні аудиту фінансової

звітності. Відповідно до МСА 570 «Безперервність діяльності», аудитор повинен отримати достатні та прийнятні аудиторські докази щодо доречності застосування управлінським персоналом припущення про безперервність діяльності при складанні фінансової звітності та зробити висновок стосовно існування суттєвої невизначеності, здатної поставити під значний сумнів спроможність суб'єкта господарювання безперервно продовжувати діяльність [1, с. 606].

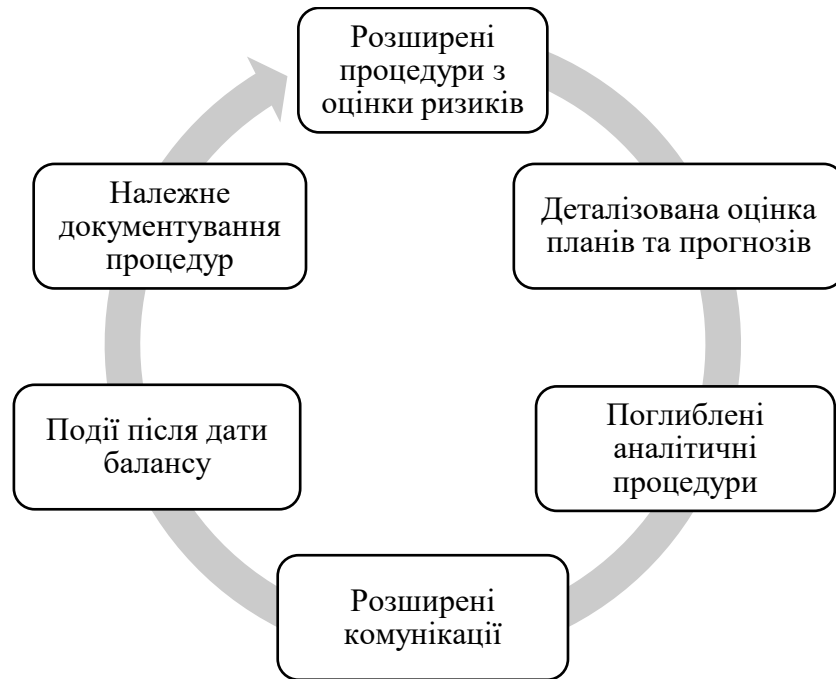
В процесі такої оцінки аудитор має враховувати низку факторів, що можуть впливати на безперервність діяльності аграрних підприємств:

1. Залежність від природно-кліматичних умов – сільськогосподарське виробництво значною мірою залежить від погодних умов, які можуть суттєво варіюватись між роками і спричиняти коливання врожайності та обсягів виробництва. Посухи, повені, заморозки, інші несприятливі погодні явища здатні завдати серйозних збитків аграрним підприємствам і ставлять під загрозу їх безперервну діяльність;
2. Сезонність виробництва та нерівномірність грошових потоків – аграрне виробництво має яскраво виражений сезонний характер, що обумовлює нерівномірність надходжень виручки протягом року. Зазвичай основні грошові потоки генеруються восени після збирання врожаю, тоді як операційні витрати несуться протягом усього року. Це створює ризики розривів ліквідності та вимагає ретельного планування грошових потоків;
3. Залежність від державної підтримки – сільське господарство є стратегічно важливою і водночас вразливою галуззю, що потребує державної підтримки. Багато аграрних підприємств суттєво залежать від державних дотацій, субсидій, пільгових кредитів тощо. Зміни в аграрній політиці держави, скорочення програм підтримки можуть критично вплинути на фінансовий стан підприємств;
4. Цінові ризики – аграрні підприємства є ціноотримувачами на ринку, тобто мають обмежений вплив на ціни реалізації своєї продукції.

Водночас ціни на сільгосппродукцію характеризуються значною волатильністю під впливом глобальних ринкових факторів, що не контролюються окремим підприємством. Різкі цінові коливання можуть спричинити зменшення доходів та збитковість;

5. Ризики зміни регуляторного середовища – аграрний сектор є об'єктом державного регулювання в частині безпечності та якості продукції, екологічних вимог, умов землекористування, оподаткування тощо. Зміни регуляторного середовища, запровадження нових вимог чи обмежень можуть потребувати додаткових витрат на адаптацію і нести ризики для безперервності діяльності [2].
6. Ризики військового стану та військових дій на території України – відомо, що головним ресурсом сільськогосподарських підприємств є земля. Внаслідок військових дій окремі регіони України можуть бути окупованими, а внаслідок ракетних обстрілів можливе знищення та пошкодження наявного майна суб'єктів господарювання. Крім того гостро постає проблема забезпеченості робочою працею та безпеки працівників. Це створює значні ризики дотримання принципу безперервності діяльності.

В умовах економічної нестабільності, поглибленої наслідками пандемії та воєнного стану, аудиторам слід посилити увагу до оцінки безперервності та розширити відповідні аудиторські процедури. Схематичне зображення запропонованих підходів з оптимізації аудиторських процедур наведено на рис.1.

Рис. 1. Шляхи оптимізації аудиторських процедур з оцінки безперервності діяльності підприємств агробізнесу

Джерело: сформовано автором на основі [3; 4]

Деталізуючи наведене вище доцільними для аудиторів є:

1. Застосування розширених процедур з оцінки ризиків – аудитору не достатньо покладатись лише на історичну фінансову інформацію та фінансові показники при оцінці ризиків, пов'язаних з безперервністю діяльністю. Необхідно провести комплексну оцінку зовнішнього середовища аграрного підприємства, його бізнес-моделі, ризиків обходу системи внутрішнього контролю та планів управлінського персоналу з реагування на них. Важливим є розуміння ширшого контексту, в якому функціонує підприємство, зокрема тенденцій в економіці, галузі, на ключових ринках збуту продукції тощо;
2. Деталізована оцінка адекватності бюджетів, фінансових планів та прогнозів управлінського персоналу – аудитор має критично оцінити обґрунтованість прогнозів грошових потоків, планів реагування на ризики, які використовуються управлінським персоналом для обґрунтування припущення про безперервність. Доцільним є

проведення стрес-тестів та аналіз чутливості прогнозних показників до зміни ключових параметрів (цін, врожайності, ставок кредитування тощо) [3];

3. Поглиблення аналітичних процедур – в оцінці безперервності діяльності аудитор має більш широко застосовувати аналітичні процедури – коефіцієнтний аналіз фінансового стану, аналіз трендів ключових показників, порівняльний галузевий аналіз, аналіз показників КРІ тощо. Це дозволяє отримати належні аудиторські докази шляхом виявлення незвичних коливань, що можуть сигналізувати про проблеми з дотриманням принципу безперервності діяльності;
4. Розширення комунікацій з управлінським персоналом та тими, кого наділено найвищими повноваженнями – в умовах невизначеності аудитору слід ініціювати більш часті та глибокі обговорення з управлінським персоналом його бачення перспектив діяльності, планів реагування на наявні та можливі виклики. При цьому важливо зберігати професійний скептицизм та не покладатись виключно на запевнення управлінського персоналу. Регулярні комунікації з тими, кого наділено найвищими повноваженнями, зокрема через доповіді аудитора, дозволяють підвищити обізнаність останніх про ризики безперервності діяльності;
5. Посилення уваги до подій після звітного періоду – в умовах швидкої зміни зовнішнього середовища зростає важливість подій, що відбуваються між датою фінансової звітності та датою аудиторського звіту. Аудитор має ретельно дослідити такі події на предмет того, чи вказують вони на проблеми з безперервністю діяльності, що існували на дату балансу;
6. Належне документування оцінки безперервності – зважаючи на підвищені ризики та очікування користувачів, аудитор повинен ретельно документувати виконані процедури та отримані докази

стосовно оцінки дотримання принципу безперервності. Це є запорукою обґрунтованості аудиторської думки та підвищує прозорість дій аудитора. Також це слугуватиме аудиторам базою для наступних перевірок [4].

Застосування принципу безперервності діяльності при проведенні аудиту фінансової звітності аграрних підприємств є серйозним викликом в умовах економічної нестабільності. Специфічні галузеві ризики в поєднанні з макроекономічною невизначеністю суттєво ускладнюють можливості аудитора здійснити оцінку здатності підприємств продовжувати діяльність у найближчому майбутньому. Це вимагає розширення та адаптації аудиторських процедур, посилення професійного скептицизму та більш тісної комунікації з управлінським персоналом.

На основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду аудиторських компаній, майбутнє аудиту характеризується визначенням комплексного критичного мислення та здатності до ухвалення рішень як найбільш важливою навичкою для аудиторів майбутнього (табл. 1). Наступними за важливістю визначені фінансові навички, а також навички цифрової аналітики та аналізу даних, які свідчить про те, що зацікавлені сторони продовжують покладатися на аудиторів завдяки їхній сильній технічній експертизі та здатності приймати відповідні рішення у складних ситуаціях.

Таблиця 1. Рангування навичок зовнішнього аудитора

Ранг	Зовнішні аудитори сьогодні	Зовнішні аудитори в найближчому майбутньому
1	Фінансові навички	Критичне мислення
2	Критичне мислення	Фінансові навички
3	Комунікація	Навички аналізу цифрових даних
4	Навички аналізу цифрових даних	Комунікація

Джерело: сформовано автором на основі [5]

На основі аналізу наукової літератури та практичного досвіду аудиторських компаній доцільно навести порівняльні дані щодо ефективності різних методів збору аудиторських доказів при оцінці безперервності діяльності суб'єктів господарювання (табл. 2).

Таблиця 2. Співвідношення ефективності та витрат методів збору аудиторських доказів при оцінці безперервності діяльності

Метод збору доказів	Рівень надійності доказів, %	Середня трудомісткість отримання, люд-год	Співвідношення ефективність/витрати	Ранг
Зовнішні підтвердження	95	4-6	19,0	2
Аналітичні процедури	85	7-9	10,6	3
Запити управлінському персоналу	75	2-4	25,0	1
Спостереження	70	9-11	7,0	5
Інспектування документів	90	10-12	8,2	4

Джерело: сформовано автором на основі [2; 5]

Додатково доцільно представити очікувану структуру часових витрат на проведення оцінки безперервності діяльності до та після запропонованих процедур оптимізації (табл. 3).

Таблиця 3. Структура часових витрат аудитора до та після їх оптимізації

Етап оцінки безперервності	Частка в загальному часі до оптимізації, %	Частка в загальному часі після оптимізації, %	Зміна, %
Планування процедур	15	20	+5
Збір доказів	40	30	-10
Аналітичні процедури	20	30	+10
Комунікація з клієнтом	10	15	+5
Документування	15	5	-10

Джерело: сформовано автором

Наведені кількісні дані свідчать про перерозподіл витрат часу аудитора з оцінки безперервності діяльності після оптимізації відповідних процедур.

Зокрема, відбувається перерозподіл робочого часу на користь більш ефективних процедур – проведення детального планування з застосуванням критичного мислення та визначення суттєвих ризиків, при одночасному скороченні часу на рутинні операції зі збору доказів та документування. Це дозволяє підвищити якість незалежної аудиторської думки при зниженні загальної трудомісткості перевірки.

Застосування розширених процедур з оцінки ризиків, пов'язаних з дотриманням принципу безперервності діяльності, дозволяє аудитору вийти за рамки суто фінансового аналізу і врахувати ширший спектр факторів, що впливають на здатність аграрного підприємства продовжувати свою діяльність. Такий підхід передбачає дослідження зовнішнього середовища підприємства, його бізнес-моделі, конкурентної позиції, стратегічних планів тощо. Аудитор має оцінити, наскільки бізнес-модель підприємства є життєздатною та стійкою до впливу зовнішніх шоків, чи має підприємство достатню гнучкість та адаптивність, щоб реагувати на виклики [6].

При цьому важливо критично оцінити адекватність та обґрунтованість прогнозів і планів управлінського персоналу щодо майбутньої діяльності підприємства. В умовах невизначеності такі прогнози часто базуються на досить оптимістичних припущеннях, що може викривляти реальну картину перспектив безперервності. Тому аудитор має провести власний аналіз та стрес-тестування ключових припущень, зокрема щодо майбутніх цін на продукцію, врожайності, курсів валют, доступності фінансування тощо. Це дозволить оцінити запас міцності підприємства та його здатність продовжувати діяльність за негативних сценаріїв.

Поглиблення аналітичних процедур в оцінці безперервності є надзвичайно важливим в умовах економічної нестабільності. Традиційний аналіз фінансових коефіцієнтів на основі історичної інформації може бути недостатньо інформативним, оскільки швидко застаріває. Натомість аудитор має зосередитись на трендовому аналізі ключових показників діяльності підприємства, виявленні негативних тенденцій та різких відхилень.

Порівняння показників підприємства із середньогалузевими значеннями дозволяє краще зрозуміти його відносну ефективність та стійкість. Важливо також аналізувати нефінансові індикатори, такі як динаміка посівних площ, урожайності, поголів'я худоби тощо, які значною мірою визначають перспективи діяльності агропідприємства [7].

В умовах підвищених ризиків для безперервності діяльності комунікація аудитора з управлінським персоналом та тими, кого наділено найвищими повноваженнями, набуває особливого значення. Аудитор має регулярно обговорювати з ними їхнє бачення перспектив діяльності, ключові ризики та плани з управління ними. Це дозволяє аудитору краще зрозуміти міркування та дії управлінського персоналу, оцінити їх реалістичність та адекватність ситуації. Водночас аудитор повинен зберігати професійний скептицизм та не покладатись виключно на запевнення управлінського персоналу, а формувати власну незалежну думку на основі отриманих аудиторських доказів.

Ретельне документування процесу оцінки безперервності діяльності є критично важливим для обґрунтування аудиторських висновків та захисту аудитора у випадку претензій у майбутньому. В умовах невизначеності ризики судових позовів проти аудиторів зростають, тому наявність належної документації, що розкриває логіку міркувань аудитора, виконані процедури та отримані докази, є запорукою зниження таких ризиків. Прозоре та детальне розкриття в аудиторському звіті підходу до оцінки безперервності, ключових суджень та застережень також підвищує цінність такого звіту для користувачів.

Слід зазначити, що оцінка аудитором безперервності діяльності агропідприємств значною мірою залежить від якості та повноти інформації, наданої управлінським персоналом. В умовах невизначеності може зростати ризик приховування управлінським персоналом важливої інформації, що вказує на проблеми з дотриманням принципу безперервності діяльності. Тому аудитор повинен застосовувати додаткові процедури для отримання

достатніх та відповідних аудиторських доказів, зокрема через зовнішні підтвердження, спілкування з третіми сторонами, аналіз публічної інформації тощо.

Важливо також розуміти обмеження аудиторської оцінки безперервності діяльності. Аудитор не може передбачити всі майбутні події чи умови, які можуть поставити під сумнів здатність підприємства продовжувати діяльність, особливо в умовах високої невизначеності. Висновок аудитора щодо безперервності діяльності суб'єкта господарювання ґрунтується на судженнях, сформованих на основі отриманих аудиторських доказів, і завжди містить певний рівень невід'ємного ризику. Аудиторський звіт не є гарантією майбутньої життєздатності підприємства, а лише надає обґрунтовану впевненість щодо прийнятності застосування управлінським персоналом принципу безперервності діяльності на основі оцінки ситуації на період аудиту.

Зрештою, успішне застосування принципу безперервності діяльності в аграрному секторі в умовах економічної нестабільності залежить не лише від ефективності аудиту, але й від більш широкого кола факторів. Зокрема, важливу роль відіграє державна політика підтримки агросектору, спрямована на підвищення його стійкості та адаптивності. Це може включати заходи зі стабілізації цін, розширення доступу агровиробників до фінансових ресурсів та ринків збуту, розвитку агрострахування, стимулювання впровадження інновацій та кліматично оптимізованих практик ведення сільського господарства. Не менш важливими є зусилля самих агропідприємств з диверсифікації діяльності, управління ризиками, підвищення ефективності операцій.

Перспективними напрямками подальших досліджень є розробка деталізованих галузевих методик оцінки аудитором безперервності діяльності агропідприємств з урахуванням їх розміру, спеціалізації, регіональних особливостей. Такі методики мають включати специфічні індикатори ризику безперервності, притаманні різним підгалузям агросектору (рослинництво, тваринництво, переробка сільськогосподарської

продукції тощо), а також враховувати особливості діяльності великих агрохолдингів та малих фермерських господарств. Це дозволить підвищити точність та релевантність аудиторських оцінок.

Важливим напрямком є також дослідження впливу пандемії COVID-19 та наслідків війни на застосування концепції безперервності діяльності підприємств аграрного сектору. Ці безпрецедентні події створюють додаткові виклики для безперервності діяльності агропідприємств через порушення ланцюгів постачання та логістичних маршрутів реалізації продукції, зміни споживчого попиту, обмеження доступу до ресурсів тощо. Тому необхідно виробити специфічні рекомендації для аудиторів щодо врахування цих факторів в оцінці безперервності діяльності.

Потребує подальшого дослідження питання впливу застосування концепції безперервності діяльності на формування аудиторської думки та підвищення корисності аудиторських звітів для стейкхолдерів агробізнесу. Важливо виробити оптимальні підходи до розкриття інформації щодо оцінки безперервності діяльності в аудиторському звіті, які б забезпечували прозорість та водночас не створювали додаткових ризиків для підприємства. Врахування інформаційних потреб різних груп користувачів (інвесторів, кредиторів, регуляторів тощо) дозволить підвищити цінність аудиторських звітів для прийняття економічних управлінських рішень.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Запропоновані у статті шляхи оптимізації аудиторських процедур з оцінки безперервності діяльності, зокрема застосування розширених процедур з оцінки ризиків, поглиблення аналітичних процедур, аналіз фінансових планів, подій після дати балансу, розширення комунікацій та якісне документування дозволять підвищити ефективність та якість аудиту в цій частині та сприятимуть формуванню обґрунтованих висновків щодо перспектив діяльності аграрних підприємств. Забезпечення прийнятної впевненості щодо дотримання принципу безперервності аграрними підприємствами в умовах економічної нестабільності є складним та

багатоаспектним завданням, адже воно вимагає ефективної взаємодії аудиторів, управлінського персоналу підприємств та регуляторних органів, а також постійного вдосконалення інструментів та методик аудиту. За допомогою запропонованих у статті підходів аудит зможе закріпити свою ключову функцію - підвищення довіри користувачів до фінансової звітності та сприяння розвитку економічної системи.

Література

1. Міжнародні стандарти контролю якості, аудиту, огляду, іншого надання впевненості та супутніх послуг видання 2014 року. Частина I. пер. з англ. Київ: Міжнародна федерація бухгалтерів. Аудиторська палата України. 2015. С. 604-634.

2. Rosman A. Auditors' going-concern judgments: rigid, adaptive, or both? Review of Accounting and Finance. 2011. Vol. 10. Issue 1. P. 31-44.

3. Попович М. П. Сучасні проблеми та шляхи вдосконалення бухгалтерського обліку витрат підприємства. Міжнародне економічне співробітництво: аналіз стану, реалії і проблеми. 2024. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-36> (дата звернення: 21.11.2024).

4. Пшик Б. І. Безготівкові розрахунки населення в умовах розвитку цифрової економіки: сучасні виклики в Україні. Efektyvna ekonomika. 2023. № 9. URL: <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.1> (дата звернення: 22.11.2024).

5. Deloitte. The Future of audit. An evolving financial reporting ecosystem in Singapore. URL: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sg/Documents/cxo-programs/sg-cxo-future-of-audit.pdf> (дата звернення: 30.11.2024).

6. Сімутіна Я. В. Сучасні виклики трудового права України в контексті євроінтеграції. Альманах права. 2016. Вип. 7. С. 375-379.

7. Тильчик О. В., Тильчик В. В., Довга М. О. Правові засади розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах євроінтеграції. Знання європейського

права. 2021. № 3. С. 125-130. URL: <https://doi.org/10.32837/chern.v0i3.112> (дата звернення: 30.11.2024).

References

1. Auditors' Chamber of Ukraine (2015), *Mizhnarodni standarty kontroliu iakosti, audytu, ohliadu, inshoho nadannia vpevnenosti ta suputnikh posluh vydannia 2014 roku* [International Standards on Quality Control, Auditing, Review, Other Assurance, and Related Services, 2014 Edition. Part I. Translated from English], International Federation of Accountants, Auditors' Chamber of Ukraine, Kyiv, Ukraine, pp. 604-634.
2. Rosman, A. (2011), “Auditors' going-concern judgments: rigid, adaptive, or both?”, *Review of Accounting and Finance*, Vol. 10, no. 1, pp. 31-44.
3. Popovych, M. P. (2024), “Modern problems and ways to improve the accounting of enterprise costs”, *International economic cooperation: analysis of the state, realities and problems*. <https://doi.org/10.36059/978-966-397-363-0-36>.
4. Pshyk, B. I. (2023), “Non-cash payments of the population in the context of the development of the digital economy: modern challenges in Ukraine”, *Efektivna ekonomika*, vol. 9. <https://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.9.1>.
5. Deloitte (2021), “The Future of audit. An evolving financial reporting ecosystem in Singapore”, available at: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/sg/Documents/cxo-programs/sg-cxo-future-of-audit.pdf> (Accessed: 30.11.2024).
6. Simutina, Y. V. (2016), “Modern challenges of labor law of Ukraine in the context of European integration”, *Almanac of Law*, vol. 7, pp. 375-379.
7. Tylchuk, O. V., Tylchuk, V. V. and Dovha, M. O. (2021), “Legal basis for the development of inclusive education in Ukraine in the context of European integration”, *Knowledge of European Law*, vol. 3, pp. 125-130. <https://doi.org/10.32837/chern.v0i3.112>.

Стаття надійшла до редакції 03.12.2024 р.